

Милан Д. ВУРДЕЉА*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 21. 3. 2025.
Прихваћен: 13. 6. 2025.

ПРЕТРАЖИВАЊЕ ДИГИТАЛИЗОВАНИХ КЊИЖЕВНИХ ЧАСОПИСА КАО СТВАРАЛАЧКА АКТИВНОСТ У НАСТАВНОЈ ОБРАДИ ЕПОХА МОДЕРНЕ И АВАНГАРДЕ

Главнина рада посвећена је методичком приступу грађи из књижевне периодике која је репрезентативна за рани модернизам, међуратни модернизам и авангарду у српској књижевности и која, у пажљивом избору, може представљати факултативно наставно градиво у трећем разреду средњих школа у Републици Србији. Уметничко стваралаштво у домаћим часописима од почетка прошлог столећа до његове треће деценије приметно је допринело афирмацији наведених поетичких стремљења, у истом тренутку доминантних у европским књижевним центрима. Аутор образлаже повољности коришћења дигиталних база и у њих инкорпорираних претраживача у склопу стваралачки предозначених активности ученика које су усмерене на продукцију модернизма и авангарде. У раду се аргументује образовни потенцијал разматрања, по ученике мотивишућег истраживања и критичког испитивања садржаја *Српског књижевног гласника*, *Босанске виле*, *Зенита*, *Путева*, *Хипноса* и сличних ревија, као и остваривање функционалних наставних циљева захваљујући обучавању ученика за коришћење дигиталних платформи/сајтова „Претражива дигитална библиотека”, „Дигитална Народна библиотека Србије” и „Дигитална БМС”.

Кључне речи: стваралачке активности ученика, настава књижевности, литерарна периодика, дигитална библиотека, модерна, авангарда.

Унутар теоријско-практичног и отуда нужно проблемског распона који може задобити образлагање теме из наслова рада, укрштају се многа питања која данашњој методици наставе књижевности свакако нису страна. Издвојићемо кључна: корелацијско-интеграцијски наставни систем (в. Росандић 2005: 206), информационо-комуникационе технологије (ИКТ) у настави – све израженије с обзиром на „појачане захтеве за њиховим коришћењем у образовању”, а који нису „мимоишли ни наставу књижевности” (Божић

* milan.vurdelja93@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0006-9122-0536>

2014: 530), затим упоредни оквир који погодује појединим аспектима часова обраде, оријентисање савремене наставе према задацима који се проблемски успостављају (в. Гајић 2004: 45), сврсисходно интеркултурално профилисање појединих књижевних тумачења у учионици и интермедијалност у спрези са старим дидактичким принципом чулности.

У исти мах, не би требало занемарити посебност литерарне продукције у периодици као тему која није ни знатније заступљена, ни маркирана у предметним програмима наставе и учења – што је, с обзиром на њихову обимност, разумљиво. Истовремено, незанемарљива је и аргументација која се може понудити у прилог увођењу речене теме као узгредног „катализатора” за афирмисање разноврсних интересовања или склоности ученика. Даље импликације, имајући у виду одавно артикулисане и практично опробане облике мотивисања ученика у учионици и ван ње, током истраживачке припреме или накнадног обавештавања о релевантним темама (в. Николић 2012: 262–271) – такође могу бити веома повољне. Осим што се интермедијалношћу као модусом за конкретизацију индивидуалног или групног рада може поспешити интринзичка мотивисаност ученика, и њихова свесна активност при усвајању књижевноисторијског знања се накнадно може функционализовати унутар наставних интерпретација. Стицање општих међупредметних компетенција на темељу активирања међупредметних корелација – у првом реду са Рачунарством и информатиком – овде је излишно истицати.

Према томе, следи низ методичких коментара посвећених могућностима реализације и информативних и продуктивно оријентисаних активности ученика (в. Павловић 2014: 266), усмерених на претежно лирске текстове са страница бираних дигитализованих издања српских и јужнословенских књижевних часописа из првих деценија XX века – *Српског књижевног гласника*, *Босанске виле*, *Зенита*, *Путева* и *Хипноса*.

Зарад обуке за коришћење проверених база података, при чему предност имају веб-сајтови званичних културних или научних институција, ученике најпре ваља упутити на платформе: Претражива дигитална библиотека, Дигитална НБС (Дигитална Народна библиотека Србије), Дигитална БМС (Дигитална библиотека Матице српске). Овиме им се такође сугерише да најзначајније националне културне институције, попут Матице српске – а о којима они махом уче и знају само као о историјским споменицима – данас нуде уметничке, историјске, уопште културне садржаје на начин који је пријемчив савременом човеку.

Усредсредимо се сада на образовне потенцијале увођења одломака из дигитализованих часописа у читалачки видокруг ученика трећег разреда средњих школа. Познато је да је часописна продукција битно утицала на поетичке токове током деценије која претходи и деценије која долази после Првог светског рата. У таквим размерама, ова појава ће се код нас поновити можда још само једном – педесетих и шездесетих година прошлог века, кроз динамику између начелних програмских усмерења часописа *Дело* и *Младост* с једне, те *Савременик* и *Књижевне новине* с друге стране (в. Н. Петковић, „Књижевност XX века”). Стога, наставно бављење горенаведеним

часописима ученицима може боље расветлити темпо успостављања модерних парадигми код нас.

Пре него што конкретизујемо методичке радње и поступке које погодују оптималној тематизацији часописне грађе, направимо дигресију посвећену неким од актуелних читанки. Деонице на које обраћамо пажњу уобичајене су у њима као: 1) књижевноисторијске белешке непосредно посвећене часописима и уметничкој продукцији у њима (уп. Радуловић, Журић 2021: 309–311; Станковић Шошо et al: 252–255); 2) пропратни вузелни материјал, најчешће као фотографија насловнице одређеног броја часописа на маргинама главног текста (в. Радуловић, Журић 2021: 309–311, 382, 384, 385); 3) QR кодови чијим се очитвањем отварају линкови до релевантног веб-сајта – каталога изложбе, дигитализованог часописа или алманаха (уп. Радуловић, Журић 2021: 297, 309, 385). Када је о првом обрасцу реч, приметна је опремљеност поменутих текстуалних деоница фактографијом: појединостама везаним за публикације, па чак и куриозитетима везаним за „биографију” одређеног часописа. Усвајање овако „форматираног” градива не представља обавезну меру, као ни квантум знања који треба подвргнути доследној провери, већ служи креативним, па и факултативним радњама и поступцима које је наставник по потреби позван да оствари, пре свега зарад мотивисања својих ученика за истраживање књижевне епохе.

*

Прегледање дигиталних платформи с циљем проналажења изворних издања песама чија је вредност данас већ класична – нпр. „Суматре” уз програмски осврт „Објашњење Суматре” Милоша Црњанског у *Српском књижевном гласнику* – само је наизглед не нарочито продуктиван задатак за ученике. У ствари, уколико је пропраћен смерницама распоређеним у сетове који творе један мањи истраживачки пројекат, образовне добити могу бити вишеструке. Тако се у обзир узимају налози којима се ученик или ученичка група упућује на сагледавање елемената једног часописа, па и часописима сличних, а по специфичнијим критеријумима (циљано читалаштво, визуелни идентитет, континуитет и периодичност издавања и сл.) другачијих издања као што су зборници, годишњаци или алманаси. Овакво информисање ученика могућно резултује ширењем опсега функционалног познавања новинарског жаргона / функционалног стила. Посреди су термини: *насловница, поднаслов, маргина, уводна реч, импресум, садржај, рубрика, фелтон, полемика, коментар, часописни прилог, билтен, деманти* и сл. Изазовнији, према томе и образовно потенцијни задатак представља упоређивање часописног издања одређене песме са оним из ауторске збирке, или разматрање садржаја броја часописа у ком је она првобитно публикована. О свему накондато може бити обавештено одељење, у формату усменог или писаног реферата.

Уместо тражења физичких копија одговарајућег броја часописа, које су наставнику најчешће у сваком смислу теже доступне, он данас као и сваки научни радник или заинтересовани читалац може доћи до скенираних ча-

сописних архива на интернету. Оне се једнако лако, уз помоћ пројектора и рачунара, ученицима могу показати. Као примерну ћемо описати наставну ситуацију која се тиче једног од најчувенијих наслова српске модернистичке поезије.

Дигитална писменост ученика се узгредно побољшава њиховим непосредним укључивање у претрагу на сајту Претраживе дигиталне библиотеке. Уносећи као критеријум претраге „*Суматра *Милош Црњански“, евентуално користећи и падајуће меније из „напредне претраге“, ученици као први резултат добијају линк до изворне штампане верзије песниковог, умногоме програмског, остварења (*Српски књижевни гласник*, 1. 9. 1920, стр. 275).

Сусрет са првом, слободно можемо рећи, верзијом „Суматре“ Милоша Црњанског, објављеном 1. септембра 1920. у *Српском књижевном гласнику* (надаље: СКГ), може донети неколике наставне добити. Упоредно читање песме у коначном облику – каква се, наравно, проналази и у читанкама – и оригиналне песме, ученике лако води до закључка о брижљивости аутора, очитованој у појединостима какве су: замена деминутива „поточић“ основним обликом „поток“ и тачке на крају истог катрена ускличником. Након што се базична и формална успоредба приведе крају, природно је ученике навести да изнесу своја мишљења о разлозима назначених ауторских интервенција.

Оне се могу доживети као залог за извесну промену тона у завршници катрена и песничке слике, а о којој се да дискутовати са становишта сугестивности двеју њених верзија. Деминутив у конкретном случају тешко да у читаочевом уху може изгубити ноту хипокористика. Због тога естетичност прве верзије стиха – тесно везана за евокативност која је, сад већ према класичном схватањима, пре обележје лирског стила него лирског облика (в. Steiger 1991: 43–96) – субјектов глас чини пресудно лирским, а што се даље аргументује ефектима сентименталније еуфоничности. Са друге стране, екскламативни тон у чешће штампаној верзији песме, са узвичником на крају катрена, на семантичкој равни му придаје компоненту увида или открића, пре него егзалтације.

Прилагођена разговору са ученицима и разматрана пре на темељу њиховог доживљајног него интерпретативног читања, тек наведена питања у правом смислу речи употпуњују задатак претраживања дигиталне базе и поређења двеју верзија песме Милоша Црњанског. Најзад, предложена радња поуздано се може прекомпоновати у мали истраживачки „пројекат“ или стваралачки оријентисану вежбу, тако да се и већи број исхода учења том приликом може дигресивно унапређивати ради дугорочног остваривања.

Скретањем пажње на текстове сабране у броју, па и вишеброју СКГ-а у чији садржај је ушла „Суматра“, а онда и „Објашњење Суматре“, ученици могу стећи комплетнији утисак о значају књижевноисторијског тренутка у ком предратна модерна инклинира другачијим, млађим модернистичким, па и такозваним протоавангадним тенденцијама. Одавно модерни класици српске књижевности, у поменутом броју СКГ-а за септембар–децембар 1920. године својим кратким прозама заступљени су: Исидора Секулић, Иво Андрић (са чувеном приповетком „Дан у Риму“), Вељко Петровић. Песнич-

ку секцију, између осталих, чине наслови – према редоследу појављивања – Алексе Шантића, Милете Јакшића, Милоша Видаковића, Јована Дучића, Владимира Назора.

Увид ученика у садржај часописног издања овде носи већи васпитно-образовни, него што би се претпоставило. Ако не наведени књижевни наслови – готово сви непознати ученицима – онда имена аутора сабраних у свега једном броју часописа пружају потпунију слику о нарочито плодном раздобљу српске књижевности, о ком се и у трећем разреду средње школи, а према гласовитој тези многих српских књижевних критичара, учи као о *златном добу* српске књижевности, обележеном стилском преобразбом реалистичке епохе у почетно раздобље модернизма (Палавестра 1986: 19).

Куриозитет је још једна песма Црњанског, под насловом „Стење”, а која непосредно предстоји „Суматри” у истом броју *Српског књижевног гласника*. Не чуди што је овај наслов данас мање познат и међу тумачима. „Стење” је, чини се, поред „Суматре” морало остати у засенку. Одвећ романтичарски конципирана и остварена, песма „Стење” не доноси памтљиве песничке слике, компонована је тако да се некако прерано завршава, као испала из ритма. Истина, ваља се сложити са Светланом Велмар-Јанковић када налази да је у њој више него интересантна темпорална онеобиченост односа између лирског Ја и предмета певања (в. Велмар-Јанковић 2005: 27). Такође, песму одликује, условно речено, филозофска сродност са „Суматром”, пре свега у изразу контемплативне загладаности у физичке и метафизичке даљине, због чега и у разговору са ученицима „Стење” може бити предмет компаративног осврта. Разлог је томе више него индикативан доживљај лирског Ја – тумаралачки, предодређен својеврсном пројекцијом континенталног обода (апострофиран је шкотски пејзаж) која „мрси” душу. Осврћући са на обе песме из коментарисаног броја СКГ-а, указујемо и на могућност коју не треба потценити: стваралачка компонента, некад сасвим суптилна, али присутна у ангажовању ученика које смо овде у грубим потезима описали, да се модификовати у „скраћени” интерпретативни поступак, каткад и компаративно заснован.

Као дигитални извори у оквиру наредне експликације предњачиће дигиталне садржаји из часописа *Босанска вила*. Сви бројеви овог часописа, издаваног од 1885. до 1914. године, који би због изузетне вредности за културну историју српског народа требало макар на нивоу компримованог осврта представљати средњошколцима¹, доступни су и на сајту Дигиталне НБС. (На Претраживој дигиталној библиотеци могуће је отворити само бројеве

¹ Као што је познато, *Босанска вила* је – уз мостарску *Зору*, која је знатно краће излазила – представљала у годинама после аустроугарске окупације, а онда и анексије Босне и Херцеговине, јединствено културно гласило прекодринских Срба и, уопште, Јужних Словена. О томе сведочи и мање позната чињеница да су се међу члановима уредништва или редакционог одбора налазили данас канонски књижевници попут Алексе Шантића, Јована Дучића, Петра Кочића, али и Вељка Петровића, Тина Ујевића и Димитрија Митриновића. Услед преовлађујуће уредничке политике овог часописа, у наставном процесу се његови садржаји (фолклорни прилози, поучне и шаљиве приповетке, приповетке „на народну”, епске песме и сл.) могу изложити у сусрет и неким другим ученичким интересовањима.

од 1902. до 1904, а на Дигиталној БМС само оне из 1885. и 1886. године.) Управо овај извор може бити коришћен при осмишљавању и реализацији сета налога или задатка за рад у групи који би био сродан вежби за коју смо поводом двеју песама Црњанског дали нацрт. Како у избору дела Иве Андрића у програмима наставе и учења од петог разреда основне до четвртог разреда средњих школа није, премда из разлога који се дају претпоставити, заступљена Андрићева лирика, подстицајним се за средњошколце може показати претраживање *Босанске виле* и увид не само у прве песме нашег нобеловца, него и његова прва публикована дела.

На неком од часова посвећених јединствено вредној Андрићевој оставштини – поводом годишњице пишчевог рођења или, као што је то случај са текућом годином, годишњице смрти – пригодним се показује задуживање претходно мотивисаних ученика да у формату реферата представе резултате проналажења и доживљајног читања поетских текстова: песме у прози „У сумрак” и лирске песме „Блага и добра месечина”. Прецизније, обавестивши их о години у којој су прва Андрићева дела штампана (1911), наставник одговарајућим налозима може усмерити ученике да саставе и, напослетку, усменим рефератом пред својим одељењем употпуне приказ Андрићевих лирских остварења, а узгредно и бројева *Босанске виле* у које су уврштена (бр. 18 [стр. 276]; бр. 20 [стр. 309–310]), а које су пронашли на Дигиталној НБС. Претпоставка је да због језичке „проходности” и, њој саобразне, аутентичне сугестивности и сликовитости, песма у прози „У сумрак” може подстаћи одговарајућу рецепцију код ученика, посебно с обзиром на контраст који се на плану читавог текста актуелизује у његовој завршници. Другачије се иста стилска фигура уздиже на ново поступка у песми „Блага и добра месечина”, играјући међутим подједнако важну улогу у њој. Контемплативно расположење лирског гласа у раној Андрићевој песми почива на симболизацији сунчевог сјаја и месечине као именитеља двају полова у људској природи. Варирајући кроз све стихове назначени однос, песник стреми универзализацији искуства о ком пева – што је поредиво са гномским изразом, иначе релативно честим стилским обележјем у каснијим Андрићевим делима. Усмени приказ ове песме, уз подразумевано наставничково вођење, зато средњошколцима може бити веома користан, а здружено гледано, па и у примереном компаративном захвату над песмом у прози „У сумрак”, прелиставање *Босанске виле* потенцијално им отвара пут ка упознавању Андрића лиричара у чувеним исповедним остварењима са јаком аутобиографском потком (*Ex ponto* и *Немири*).

*

Изводи из различитих издања часописа, а не само оних која садрже песме из обавезног или изборног корпуса програмске области Књижевност, погодни су за то да уз наставничкове мотивишуће монологе постану занимљива грађа за истраживање у одељењу. Посебно је тако са наставним ситуацијама обликованим око ове активности на часовима посвећеним експликацији осо-

бености књижевноисторијског периода какав је авангарда. Изразита динамика тзв. књижевног живота типично је обележје свих европских „авангарди“, па и српске, односно југословенске. У светлу ове чињенице, часописи са својим програмским усмерењима, неретко артикулисаним у манифесте и обзнане, пружају богат материјал за надахнуте ученичке увиде.

Спрам описаног контекста и сврхе, погледајмо можда најилустративнији часопис из круга оних који су доступни наставнику и у дигиталној верзији: *Зенит: интернационална ревија за уметност и културу* са Љубомиром Мицићем као главним и одговорним уредником. Часопис је излазио од 1921. до 1926. године и опет је доступан за прелиставање на једној од картица Претраживе дигиталне библиотеке, а не само из стриктно методичких него и културолошких разлога, упутно је приказати га ученицима. Зашто?

И поред немалих и недвојбених сличности са прокламованим поставкама футуризма и експресионизма, а у доцнијој фази и дадаизма – данас је у оптицају и одредица зенитодадаизам (в. Тодоровић 2021) – зенитизам као једини аутентично српски и југословенски авангардни покрет који је стекао знатнију међународну репутацију, завређује наставни осврт који могућно превазилази размере у којима је данас тематизован у средњошколским читанкама. До дигитализованих бројева *Зенита* ученици долазе преко већ помињаног, умесно обликованог корисничког интерфејса Претраживе дигиталне библиотеке, отварајући картице: „Преглед“, „Периодика“, „Међуратна периодика“, најпосле „Зенит“. Осим опцијом за приказивање, сва издања пропраћена су линковима за преузимање у PDF формату, што није мала практична погодност. Први број *Зенита* тако може бити предмет коментарисања не само литерарних и паралитерарних прилога у њему, него и визуелног, графичког и ликовног идентитета издања², који на стваралачком фону авангарде никако није занемарљив. Уосталом, што конкретније упознавање ученика са интермедијалним карактером авангардистичке пракси један је од наставних циљева у обради међуратног модернизма.

Захваљујући томе, отвара се простор за резонирање читалачких доживљаја ученика са општим естетичким стремљењима епохе, а како су она у назначеном периоду приметно била условљена друштвено-историјском климом, то је пожељно разумевање њених рефlekса у преплету истородних осећајности у песништву, графичкој пракси, примењеним уметностима итд. Антимилитаристички став и специфичан, из скоро ларпурлартистичког слављења уметности и револта према конвенцијама проистекли хуманизам обележава у првом броју *Зенита* програмску уводну реч уредника Љубомира Мицића под насловом „Човек и Уметност“. По могућству, није без значаја ни наставниково цитирање појединих, експресивних реченица из Мицићевог уводника, а које одсликавају авангардно уметничко самопоимање.

² Пажњи наставника и ученика препоручује се приложени експресионистички цртеж *Луђак* Вилка Гецана (*Зенит*, бр. 1, фебруар 1921, стр. 7). Као једини ликовни прилог у овом броју, *Луђак* је репрезентативан за промену естетичке парадигме коју је у односу на *belle époque* донела авангарда, тако да и он може бити примеран за сензибилитет подељен између књижевног и ликовног израза.

Вишејезичност је, затим, од почетка једна од особина *Зенита*, што ученици листајући странице првог броја непосредно могу препознати као импулс духа интернационализма који је фигурирао у многим, превасходно левичарским културполитичким програмима до половине двадесетих година у Југославији. Француски, немачки, али и источнословенски језици ће, поред јужнословенских, чувати своје место на страницама *Зенита*. Са методичког становишта повољно је то што се већ у првом броју проналазе песме из којих се, у збиру, полиглосија ишчитава као поетичка категорија часописа.

Због fine заступљености скенираних издања досад коментарисаних часописа на интернету, у различитим, свакако примереним опсезима, као наставне садржаје од секундарног или терцијарног значаја, али важне за мотивисање одређеног броја ученика, могуће је, на пример, показивати странице часописа *Путеви* или *Хипнос*.

У другом броју *Путева* први пут је објављено „Стражилово” Милоша Црњанског, нарочито достигнуће српског језика у врсти поеме. У критици је примећено да се „суматраистички апсолут конкретизовао у *Стражилову*” (Петров 2005: 70). Осим тога, поема је имала своју традицију изучавања у средњој школи. Данас, због немале заступљености дела Црњанског у гимназијском програму (*Лирика Итаке* и *Сеобе* као део обавезног, а избор из путописне прозе аутора и *Дневник о Чарнојевићу* као део изборног корпуса), упутније је осврт на „Стражилово” у *Путевима* одредити за термин литеарне секције или додатне наставе. У овом случају, није увек интерпретација нешто што наставник има на располагању и често се размена читалачких доживљаја, уз осврт на најупечатљивија места у тексту, показује као опција која ученике у већој мери ангажује. Такође, наставниково освртање на *Путеве: месечне свеске за књижевност, уметност и филозофију* и на неке од чланова њиховог уредништва (Милан Дединац и Марко Ристић), уз странице часописа изложене на презентацији, прикладан је екскурс и приликом представљања надреалистичких тенденција у српској књижевности. Додатно мотивишућим за перципирање укупне естетике епохе показује се симултано излагање макар и насловница часописа какав је био *Хипнос* Радета Драинца – иако, према речима Новице Петковића „један од карактеристичних ефемерних часописа”³, ипак знаковити израз стваралачког расположења из тих година, што се види и из његове ближе одреднице: „месечна ревија за интуитивну уметност”. Речју, да би ученици заиста појмили експеримент и бунт као категорије које обликују авангардистичку осећајност, пожељан је непосредан, опажајни сусрет са изворним текстуалним, визуелним или мултимедијалним садржајима.

Из приложених методичких препорука у овом раду није тешко извести закључак о повољним и плодотворним наставним ситуацијама које се у средњошколским учионицама могу осмислити на темељу употребе дигиталних архива реномираних часописа из раздобља модерне и авангарде у српској и јужнословенским књижевностима. Актуелизација других форми

³ B. https://www.rastko.rs/isk/isk_21_c.html (приступ: 30. 1. 2025).

стваралачких активности у средишту којих је књижевни часопис, препоручљивих за додатну или секцијску наставу (групни пројекти, „алгоритамске” претраге, опсежнији извештаји на задате теме, литерарно стваралаштво и стилске вежбе по узору на прочитано у часописима итд.) умногоме зависи од креативности и уложеног напора наставника, а последично и ученика. Ову актуелизацију, према томе, као ни толике друге аспекте методичке праксе, неупутно је образлагати као какав норматив.

ЛИТЕРАТУРА

- Божих 2014:** С. Божих, Примена интернета у настави књижевности – ставови и поступања наставника, *Philologia Mediana: годишњак за српску и компаративну књижевност*, VI/6, 529–546.
- Босанска вила,** <http://www.digitalna.nb.rs/view/URN:NBS:SD_B23ACC13C096C0AC62D73D55CF57B785?virtuelne=NBS/Periodika/knjizevnost> 30. 1. 2025.
- Велмар-Јанковић 2005:** С. Велмар-Јанковић, Песник тренутка који нестаје, *Књига о Црњанском*, прир. Мило Ломпар, Београд: Српска књижевна задруга, 3–37.
- Гајић 2004:** О. Гајић, *Problemska nastava književnosti u teoriji i praksi*. Rezultati eksperimentalnih istraživanja, Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad.
- Zenit: internacionalna revija za umetnost i kulturu**, februar 1921, br. 1. <<https://xn--80aafkgm9bibt.xn--90a3ac/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4/%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%82>>. 30. 1. 2025.
- Николић 2012:** М. Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике.
- Палавестра 1986:** П. Палавестра, *Историја модерне српске књижевности: златно доба 1892–1918*, Београд: Српска књижевна задруга, 1986.
- Павловић 2014:** М. Павловић *Спреми се да говориш*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Petković, N. Književnost 20. veka. *Istorija srpske kulture*. <https://www.rastko.rs/isk/isk_21.html>. 30. 1. 2025.
- Петров 2005:** А. Петров, Стражилово, *Књига о Црњанском*, прир. Мило Ломпар, Београд: Српска књижевна задруга.
- ПНУГ 2020:** „Правилник о изменама Правилника о плану и програму наставе и учења за гимназију”, *Службени гласник Републике Србије: Прo-светни гласник*, LXIX/12 (Београд, 24. август 2020), 1–50.
- Путеви:** месечне свеске за књижевност, уметност и филозофију, 1922. бр. 2. <http://www.digitalna.nb.rs/view/URN:NBS:SD_1A56D94244E-063C8AA82BCB286D15C21-1922-02-B002?virtuelne=NBS/Periodika/knjizevnost>. 30. 1. 2025.

Радловић, Журић 2021: О. Радловић, Ј. Журић, *Читанка 3: српски језик и књижевност за трећи разред гимназија и средњих стручних школа*, Београд: Eduka.

Росандић 2005: D. Rosandić. *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga. *Српски књижевни гласник*, 1901–1902. <<https://xn--80aafkgm9bibt.xn--90a3ac/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4/%D1%81%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA>>. 30. 1. 2025.

Staiger 1991: E. Staiger, *The Basic Concept of Poetics (Grundbegriffe der Poetik)*, Translated by Janette C. Hudson and Luanne T. Frank, University Park Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

Станковић Шошо et al. 2021: Н. Станковић Шошо, Б. Сувајдић, М. Ђурић, *Читанка 3: српски језик и књижевност: уџбеник за трећи разред гимназије*, Београд: Нови Логос.

Тодоровић 2021: П. Тодоровић, *Часопис Зенит као платформа зенитодадаизма, Књижевна историја*, Београд: *Књижевна историја*, ЛП/175, 2021, 187–219.

Хипнос месечна ревија за интуитивну уметност, 1923. бр. 2. <https://www.europeana.eu/en/item/32/URN_RS_NAE_73a59f8c_2375_4758_9249_301fd2fe7e97cho

Milan D. Vurdelja

SEARCHING DIGITALIZED LITERARY MAGAZINES AS A CREATIVE ACTIVITY IN HIGH SCHOOL TEACHING OF MODERNISM AND AVANT-GARDE AS ARTISTIC EPOCHS

Summary

The main part of the paper is dedicated to a methodological approach to the material from literary periodicals that are representative of early modernism, interwar modernism and the avant-garde in Serbian literature and that, if carefully selected, can represent optional teaching material in the third grade of secondary schools in the Republic of Serbia. Artistic creation in domestic magazines from the beginning to the third decade of the last century noticeably contributed to the affirmation of the aforementioned poetic aspirations, which were at the same time dominant in European literary centers. The author explains the advantages of using digital databases and search engines incorporated into them as part of creatively pre-defined activities of students that are focused on the production of modernism and the avant-garde. The paper argues for the educational potential of consideration, student-motivated research and critical examination of the content of the *Serbian Literary Herald*, *The Bosnian Fairy*, *Zenith*, *Roads*, and *Hypnos*, as well as the achievement of functional teaching goals through training students in the use of digital platforms/sites: “Searchable Digital Library”, “Digital National Library of Serbia”, “Digital BMS”.

Keywords: students’ creative activities, literature teaching, literary periodicals, digital library, modern, avant-garde.